

KRONIKA

BEATA AFELTOWICZ

Szczecin

DOROBEK NAUKOWY PROF. DR HAB. EWY RZETELSKIEJ-FELESZKO W ZAKRESIE ONOMASTYKI

Prof. Ewa Rzetelska-Feleszko, z domu Kamińska, urodziła się 14 maja 1932 roku w Warszawie. W latach pięćdziesiątych XX wieku studiowała polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim. Po trzech latach przeniosła się na kurs magisterski do Krakowa. W 1955 roku obroniła pracę magisterską na temat nazwisk kujawskich na podstawie materiałów z inwentarzy szesnastowiecznych. Promotorem Jej pracy był Witold Taszycki. Ta pierwsza próba badawcza wyznaczyła kierunki zainteresowań naukowych E. Rzetelskiej-Feleszko, były bowiem nimi dialektologia i onomastyka.

Po ukończeniu studiów przeniosła się do Warszawy i pracowała w zespole opracowującym *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (tom wstępny oraz tomy I-XV, Wrocław 1964-1978), którym kierował Zdzisław Stieber. Współpracowała także przy gromadzeniu materiałów do *Atlasu dialektów łżyckich*.

W 1973 roku w Instytucie Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk obroniła pracę doktorską na temat *Dawne słowiańskie dialekty województwa koszalińskiego. Najstarsze zmiany fonetyczne* (Wrocław 1973) i uzyskała stopień doktora filologii słowiańskiej. Zadaniem badawczym autorki było umiejscowienie wymarłych dialektów pomorskich w grupie języków lechickich.

Po doktoracie została zatrudniona w Zakładzie Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk na stanowisku kierownika Zespołu Onomastyki Słowiańskiej i skierowała swoje zainteresowania w stronę hydronimii i toponomastyki. W 1977 roku ukazała się książka *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą* (Wrocław 1977), którą napisała wspólnie z Jerzym Dumą. Współpraca Prof. Ewy Rzetelskiej-Feleszko z Jerzym Dumą zaowocowała kilkoma opracowaniami toponimii, hydronimii i dialektologii Pomorza Zachodniego (*Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza Środkowego*, Wrocław 1985, *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza Szczecińskiego*, Warszawa 1991, *Językowa przeszłość Pomorza Zachodniego na podstawie nazw miejscowych*, Warszawa 1996, *Nazwy terenowe Pomorza Zachodniego zawierające elementy słowiańskie*, t. 1 (A-O), Warszawa 2008).

We wspomnianym już roku 1977 ukazał się *Przewodnik po językoznawstwie polskim* pod redakcją Ewy Rzetelskiej-Feleszko i Kwiryny Handke (Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1977). Praca ta weszła w skład serii wydawniczej „Vademecum Polonisty” i miała na celu ukazanie najważniejszych kierunków teoretyczno-metodologicznych w językoznawstwie polskim oraz problematykę badań podejmowaną przez polskich językoznawców. W publikacji omówiono wybrane prace z lat 1900-1970, opisujące stan polszczyzny, autorów polskich i z zagranicy, którzy zajmowali się językiem polskim. E. Rzetelska-Feleszko zamieściła w nim siedem rozdziałów: *Językoznawstwo ogólne*, *Współczesna polszczyzna ogólna*, *Język pisarzy*, *Języki środowiskowe*, *Mowa dziecka*, *Afazja*, *Onomastyka* oraz *Czasopisma*. Niejako uzupełnieniem tej publikacji na temat historii lingwistyki była wydana ponad dziesięć lat później książka *Językoznawstwo zachodniosłowiańskie w Polsce. Przewodnik* (Warszawa 1987), która obejmuje prace z lat 1900–1980. Autorka omówiła dorobek polskich uczonych dotyczący językoznawstwa zachodniosłowiańskiego. Publikacja składa się z dwóch głównych części: ogólnej, w której zaprezentowano prace na temat zachodniej grupy językowej na tle ogólnosłowiańskim oraz części szczegółowej, w której przedstawiono ważniejsze prace na temat języka czeskiego, słowackiego, połabskiego, języków łużyckich i dialektów lechickich na zachód od Odry (z pominięciem języka polskiego, który został już wcześniej opracowany w publikacji *Przewodnik po językoznawstwie polskim*).

W 1978 roku na Uniwersytecie Łódzkim na podstawie książki *Rozwój i zmiany toponimicznego formantu „-ica” na obszarze zachodniosłowiańskim* (Wrocław 1978) Ewa Rzetelska-Feleszko uzyskała stopień doktora habilitowanego. Kolejny stopień profesora nadzwyczajnego otrzymała dziesięć lat później, w roku 1988, zaś stopień profesora zwyczajnego w 1991 roku.

Ewa Rzetelska-Feleszko podjęła także współpracę z historykiem Adamem Wolffem i wspólnie z nim wydała książkę *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku* (Warszawa 1982). Natomiast zwieńczeniem zainteresowań pomorską hydronimią jest publikacja *Die Zuflüsse zur Ostsee von der Weichselmundung bis zur Persante {Dopływy Bałtyku od ujścia Wisły do Parsęty}* (Stuttgart 1987), która ukazała się w serii *Hydronymia Europaea* (t. 2).

W latach 1983–1986 Ewa Rzetelska-Feleszko w „Studiach z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” opublikowała i opatrzyła komentarzem bibliografię prac autorów polskich, którzy zajmowali się badaniem wpływów słowackich na pograniczu polsko-słowackim oraz bibliografię prac polskich autorów na temat języków łużyckich i języka połabskiego. W 1986 roku wydała także popularnonaukową książkę o nazewnictwie i dialektach pomorskich *Pomorze Zachodnie. Nasz język dawniej i dziś* (1986).

W latach 90. XX wieku prof. Ewa Rzetelska-Feleszko skierowała swoje badania naukowe w stronę chrematonimii, a przede wszystkim zainteresowała się nazewnictwem punktów handlowych i usługowych. Temu zagadnieniu poświęciła kilka artykułów, w których stwierdziła wyraźną skłonność twórców nazw sklepów i firm do nazwy obcych oraz do tworzenia „zlepkowców”, a także słabą tendencję do tworzenia nazw rodzimych.

Prof. Ewa Rzetelska-Feleszko była członkiem redakcji polskiego czasopisma poświęconego nazwom własnym *Onomastica*, recenzentką wydawanego w Instytucie Ję-

zyka Polskiego PAN słownika *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany* (t. 1–7: A–N, Kraków 1996–2007), a także współautorką dwóch fundamentalnych publikacji onomastycznych: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* (1998) oraz *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia* (t. 1–2, 2002–2003). W pierwszym z nich Prof. Ewa Rzetelska-Feleszko opracowała rozdział poświęcony nazwom miejscowym oraz indeks terminów i pojęć. Druga z nich to dwutomowa publikacja *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia* pod redakcją Ewy Rzetelskiej-Feleszko i Aleksandry Cieślíkowej przy współpracy Jerzego Dumy, która ukazała się latach 2002–2003 nakładem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Opublikowanie tego kompendium wiedzy onomastycznej zainicjowała Komisja Onomastyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Sławistów w 1998 roku. Prace nad tą publikacją trwały w okresie lat 1999–2002. W przedsięwzięciu naukowym wzięli udział najwybitniejsi współcześni badacze onimii słowiańskiej z 12 krajów (Białoruś, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Macedonia, Niemcy (Łużyce, Połabie), Polska, Rosja, Serbia, Słowacja, Słowenia, Ukraina). Polskie badania onomastyczne zaprezentowali A. Cieślíkowa, J. Duma, C. Kosyl, M. Malec, R. Mrózek, K. Rymut, E. Rzetelska-Feleszko (autorka wprowadzenia, dwóch rozdziałów w pierwszym tomie (terminologia onomastyczna, etymologie nazw własnych) oraz trzech w tomie drugim (nazwy wsi i miast (ojkonimia), nazwy miejskie (urbanonimia/urbonimia) oraz analiza zmian w nazewnictwie XX wieku).

Celem tego dwutomowego dzieła był opis różnych warstw nazw własnych (nazwy osobowe, geograficzne i inne), które funkcjonowały w przeszłości oraz istnieją współcześnie w różnych językach słowiańskich. *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia* zawiera wiele cennych informacji o stanie i kierunkach badań nad nazewnictwem w poszczególnych krajach, o istniejących w nich szkołach, metodologiach i ośrodkach onomastycznych.

Wypada także wspomnieć o kompendium wiedzy o współczesnej polszczyźnie, czyli publikacji *Współczesny język polski* pod redakcją Jerzego Bartmińskiego (Lublin 2001), w którym znajdują się dwa rozdziały autorstwa Ewy Rzetelskiej-Feleszko: *Nazwy własne* oraz

Nazwy geograficzne. Pierwotnie opracowania te wchodziły w skład *Encyklopedii kultury polskiej XX wieku* (t. 2), która ukazała się w 1993 roku.

Ostatnią indywidualną publikacją Prof. Ewy Rzetelskiej-Feleszko jest książka *W świecie nazw własnych* (2006), w której porusza problematykę z zakresu lingwistyki (onomastyki) kulturowej.

Oprócz rozległych badań naukowych Prof. Ewa Rzetelska-Feleszko brała także czynny udział w wielu konferencjach (ostatnia XV Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna w Krakowie w 2005 roku, podczas której wygłosiła referat na temat *Onomastyka kulturowa*, opublikowany w tomie pokonferencyjnym *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, red. A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków 2007, s. 57–62), kongresach oraz organizacjach naukowych i komisjach, np. w Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. Była sekretarzem generalnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem prezydium Komitetu Słowianoznawstwa PAN, członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN, członkiem Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk, przewodniczącą Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, przewodniczącą Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy

Międzynarodowym Komitecie Słowistów (od 1998 roku) oraz członkinią wielu towarzystw zagranicznych, m.in. International Committee of Onomastic Science (ICOS – Leuven, Belgia), International Society for Dialectology and Geolinguistic (Florencja, Włochy), Miacicy Serbskiej (Budziszyn, Niemcy). Przez wiele lat wchodziła w skład Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Należy dodać, że w latach 1972–2004 kierowała Pracownią Onomastyczną Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, natomiast w latach 1990–1996 pełniła funkcję dyrektora tego Instytutu.

Zainteresowania badawcze Prof. Ewy Rzetelskiej-Feleszko były bardzo rozległe – od współczesnej dialektologii kaszubskiej i zachodniosłowiańskiej, poprzez dialektologię historyczną do onomastyki – polskiej i słowiańskiej, historycznej i współczesnej, głównie toponimii i hydronimii. Wiele czasu badaczka poświęciła także analizie procesów nazwotwórczych, znaczeniu nazw własnych w komunikacji językowej, motywacji nazw, terminologii onomastycznej. Wielokrotnie opisywała perspektywy badawcze polskiej onomastyki oraz możliwości wykorzystania metod dialektologicznych w onomastyce. Nieobce jej były także mniejszości etniczne i językowe. Ewa Rzetelska-Feleszko sporą część swojej pracy badawczej poświęciła sorabistyce. Od 1960 roku analizowała gwary łużyckie i do końca swych dni zajmowała się łużycką problematyką socjolingwistyczną. Była także zainteresowana najnowszą kategorią onimiczną – chrematonimią, która po 1989 roku bujnie rozwijała się w polszczyźnie w związku ze zmianami ustrojowymi.

Dzień 22 lutego 2009 roku zabrał nam wybitną językoznawczynię, organizatorkę życia naukowego, tytan pracy naukowej i autorkę blisko 340 publikacji, w tym jedenastu książek. W 1997 roku ukazał się tom *Onomastyka i dialektologia* pod redakcją Hanny Popowskiej-Taborskiej i Jerzego Dumy, poświęcony Prof. Ewie Rzetelskiej-Feleszko. W tomie tym omówiono dokonania naukowe Jubilatki (40 lat pracy naukowej) oraz zawarto bibliografię Jej prac za lata 1955-1997. Wspomnienie o Pani Profesor napisały także Aleksandra Cieślíkowa i Maria Malec (*Ewa Rzetelska-Feleszko (14 V 1932 – 22 II 2009)*, „Onomastica” LIII, Kraków 2008/2009, s. 5–8).